

Jaume Subirana

4 Mai 2021

Jaume Subirana és escriptor i traductor de poesia, i fa de professor de literatura a la Universitat Pompeu Fabra. Els seus darrers llibres són *La hac* (Edicions 62) i una antologia traduïda al castellà, *Rama de agua* (Árdora). Va ser a la junta del PEN Català quan el presidia Jordi Sarsanedas, i va posar el nom de l'escriptor a la sala de reunions de la ILC quan en va tenir l'oportunitat.

Jordi Sarsanedas (Barcelona, 1924-2006) va ser un poeta i narrador discret i reconegut, o viceversa, que s'estrenà a la literatura catalana amb el poemari *A trenc de sorra* (1948) i, llavors, amb un llibre de contes, *Mites*, que s'endugué l'any 1953 el primer premi Víctor Català. Sarsanedas va ser molts

anys professor de llengua i literatura franceses a l'escola Aula, col·laborador de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, de l'Institut Francès i de la revista *Ariel*, redactor en cap de *Serra d'Or*, president del PEN Català (entre 1983 i 2004) i de l'Ateneu Barcelonès (1997-2003) i el primer degà de la Institució de les Lletres Catalanes. A més de contes, publicà també novel·la (*El Save l*, *La noia a la sorra*) i poe (aplegada el 1989 a *Fins a un cert punt* i llavors represa amb quatre llibres extraordinaris, de *Cor meu*, *el món a Silenci*, *respostes*, *variacions*). El 1994 recollí en un volum tots els seus contes, i després d'això encara publicà *Una discreta venjança* (2005).

Jordi Sarsanedas va ser mestre i companyia de molta gent als anys cinquanta i seixanta i setanta i vuitanta i noranta. Escrit així queda llarg, ¿oi? Però és que va tenir una vida llarga, amb una obra literària significativa però no excessivament abundosa. En la seva mort, l'any 2006, vaig escriure que amb la recuperació de la democràcia i de la Generalitat algunes persones i algunes institucions van haver d'exercir el paper difícil (i essencial) de passera per damunt de quatre dècades de persecució i oprobi: ell va ser una d'aquestes persones, entre d'altres raons perquè exemplificava –exemplifica– la continuïtat, el salt per sobre de la foscor, la persistència d'allò més remarcable de la literatura dels anys trenta (quan per un instant semblà que tot era possible per al país) i dels dos exilis, l'exterior i l'interior. Sarsanedas escrivia prosa i poesia des de la saviesa i l'elegància, i des de la discreció. Des d'un profund coneixement del català orejat a França, a Itàlia i al Regne Unit (també havia fet teatre, havia traduït, havia ensenyat, havia vetllat revistes i institucions benemèrites, havia escoltat i somrigut amb aquella paciència i aquella bonhomia dignes potser de millor causa). Val a dir que, a mesura que el país va anar normalitzant-se, ell va anar obtenint també el migrat salari del reconeixement gremial i institucional, i em sembla que cal subratllar que gaudia de la millor recompensa a què es pot aspirar: l'estima i l'admiració d'aquells amb qui coincidí a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, a *Serra d'Or*, al PEN Català, a l'Ateneu Barcelonès, a l'IEC, a la ILC. Abocat a tants requeriments, feliç d'obstinar-se en aquella persistència que només els miops confonen amb la tossuderia, Sarsanedas i el seu gest encalmat i els seus llibres plens de picades d'ullet cultes i populars alhora es convertiren en referent de la millor manera possible: sense voler.

Passa el temps, i un devesall de noms nous ocupa les llibreries, les llistes de novetats, els lloms de les reedicions. Publicacions de l'Abadia de Montserrat va dedicar a Sarsanedas el 1997 un petit volum en homenatge (auspiciat per l'AELC i el PEN), on Joan Rendé el retrata com «un homenàs amb mirada de merla», i Francesco Ardolino va publicar el 2004, a partir de la seva tesi doctoral, *La solitud de la paraula. Estudi sobre l'obra narrativa de Jordi Sarsanedas*, però un cop més les bones peces en joc no han acabat d'encaixar mai del tot i la memòria i la represa literària de l'obra de Sarsanedas ha quedat en suspens. Aquest no és el lloc per parlar de la seva poesia, però sí per dir que jo vaig aprendre a estimar els contes i vaig intuir l'interès i la grandesa de dedicar-se al gènere llegint, entre d'altres, els *Mites* de Sarsanedas. És cert que després al PEN, amb Carles Torner, i a la Institució, de la mà de Francesc Parcerisas, vaig tenir la sort d'aprendre a admirar i estimar no només l'escriptor sinó també la persona (intel·ligent, discret, sorneguer, educadíssim, curiós, juganer), però tot plegat no desmereixia mai, ni s'allunyava gaire, del fulgor dels seus mites llegits amb encara no vint anys: difícils de definir, tant com d'explicar, discrets i sorneguers com ell, contemplatius d'una realitat irisada que a estones em feia i em fa pensar en De Chirico i en altres en Morandi, a estones en un Calders despullat i en altres en un Beckett amorosit... Fet i fet, buscava una excusa per proposar que redescobrim els *Mites* (1954; Edicions 62, 1976). I de tots plegats el meu favorit, el darrer, el «Mite dels ocells», amb la mà, la botiga, les herbes, l'escala, els ocells, i aquest final que esclata en fred i no s'apaga.

Sé que hem vingut a parlar de contes, però no em puc estar de vincular a la narració que tot seguit llegireu uns versos escrits per la mateixa mà mig segle després:

Un sol dia

L'esclat del dia.
Res més. Un sol dia
rotund
i quiet damunt la meva mà
i dins la seva glòria.
Grill rere grill
entre l'índex i el polze,
em nodreixo de la seva llum
pausada, inacabable,
fins a la fi del món.

Mite dels ocells

—Si vas a Castellar, m'hauries de portar uns quants paquetets de *l'herba de les set virtuts*. Fa molt de temps que penso que m'aniria bé, i aquí no se'n troba. En tenen a l'herboristeria de la plaça, de la Seu. Hi pensaràs, oi?

La tia Júlia allisava amb el palmell de la mà la gira del llençol damunt el cobrellit blau. L'enraonada malaltia que la mantenia allitada li assegurava una vida sense sotracs ni distraccions i li permetia de lliurar-se amb tota la calma a una experta fruïció de les terapèutiques. Parlava de penicil·lina o de rimifon amb sàvia delectació de persona entesa, com altres parlen de metges o de vins. Altrament, no era pas una snob a la qual només interessés la novíssima droga que cal fer venir de Suïssa per avió; tenia un gust amplament eclèctic, que de grat acollia fins i to el més paleolític remei casolà. M'agradaria de poder de dir que s'aturava a la ratlla dels encanteris, però temo que anava una mica més enllà. Se sentia tan mestressa de qualsevol situació, des de la seva posició d'inguarible, que no dubtava a fer-me confident, a mi, un metge, de les seves més heterodoxes provatures. Mai, però, fins aleshores, no havia gosat demanar-me complicitat. Vaig prometre, tanmateix, que no oblidaria el seu encàrrec.

Quan jo arribava al pont de Castellar d'Alp, el primer raig de sol tocà els vidres del cotxe i desgelà la grisor i l'enfredoriment que l'embolcallaven des de la ciutat. Segurament vaig abaixar uns centímetres el vidre de la portella i vaig rectificar la meva posició al seient. L'aire era viu, àcid gairebé. Un moment vaig estendre la mirada per la vall, petita però oberta, que anava a travessar. A banda i banda del riu, dues irregulars pestanyes de canyes, més que no el relleu, separaven dels conreus l'estesa, prou ampla, d'aigua quieta i grisa. Hi havia un pescador un xic més avall del pont, prop de la riba, en una barca matussera, pintada d'un color de malva absurdament lluminós. Amb la canya enlaire, feia descriure un arc incert a l'ham al capdavant del fil de cuca (i jo no veia res de l'ham, ni de l'arc, ni del fil de cuca); després, lentament, les aigües arrossegarien novament el suro. Recordo que vaig pensar en el Rei Pescador, sota bosc sotjant l'ombra dels arbres darrera la fulla d'aigua adormida, aguantant la lluïssor d'un nitidíssim elm. També vaig pensar en aquell acudit del pescador al qual preguntaren...

Vaig atacar la costa de Castellar, meravellant-me, una vegada més, de l'encert de la vila que ha sabut encimbellar-se i donar-se aires roquers aprofitant un modest desnivell d'una desena de metres.

A quarts d'una, més d'hora que no ho esperava, ja havia acabat la feina. Vaig entaular-me a can Leonci, sota una de les tres úniques arcades que subsisteixen a la plaça entre les façanes d'aspecte *petit-burgès*. Vaig fer un bon dinar, gras i feixuc (gens elegant, naturalment!), acompanyat pel bon sol-solet que passava per sota l'ogiva. Mandrosament, vaig fumar un cigar davant la tassa de cafè i la copeta de *chartreuse*. Quan vaig aixecar-me, sentia un vergonyós benestar d'animalitat sadolla. Amb pas d'estirar les cames, vaig enfilat el carreró de la Catedral.

Hauria pogut reprendre tot seguit el camí de Barcelona. Vaig pensar-hi un instant. Però tantes coses m'esperaven, a Barcelona! I em sentia tan lliure, tan jove, a Castellar, després de la feina feta! D'altra banda, *no és decent* passar a uns centenars de metres de la seu d'Alp i no fer-hi una visita; sempre ho he sentit així.

Com cada vegada, després de la fosca agra del carreró, em sobtà el color de mel del gran portal flamejant. Abans d'entrar, vaig seure un moment en un banc, sota una de les acàcies de la placeta. Un xerroteig d'orenetes em féu alçar el cap. N'hi havia tot un vol a l'entorn del campanar mossaràbic. Autèntiques orenetes, fines orenetes de llegenda i no estridents falziots de ciutat.

L'interior del temple és molt nu, gairebé tal com el deixà la darrera onada iconoclasta. És molt nu i molt fosc. Hi ha els pilars, hi ha les voltes, les capelles... però gairebé les *sabeu* més que no les veieu. I hi ha les vidrieres (encara que a mi m'agrada més de dir *vitralls*). Dolces i ardents fulles de llum que donen un sentit a l'arquitectura de fosca, als negres velluts gòtics. Totes em semblaren més belles que en el record. Vaig agenollar-me davant la Mare de Déu de Vidre.

A la sortida, mig enlluernat, vaig llegir el rètol, que havia estat negre i or, d'un herbolari. En tot el dia no havia pensat en l'encàrrec de la tia Júlia. Vaig anar cap a la botiga, alegrant-me que l'atzar em salvés de caure en una situació almenys desagradable.

Una campaneta dringà darrera la porta quan vaig obrir-la. Tots els prestatges eren buits i polsosos. L'establiment semblava abandonat des de feia molts anys. Anava a tornar a sortir, quan un vellet de cabells blancs, que aparegué darrera el taulell, em va dir:

—Bon dia. En què puc servir-lo?

—Voldria uns paquets d'*herba de les set virtuts*.

—No podré vendre-n'hi; em sap greu.

—M'havien dit que era una especialitat d'aquí.

—Abans; ara només venem *suor d'ocell*.

L'esforç que li cal fer, a un metge, per a demanar *l'herba de les set virtuts* us explicarà potser la meva resposta. Vaig dir:

—I què és aquesta ximpleria?

El vellet semblà molt afectat. Amb una certa precipitació:

—Vostè pot ésser escèptic —féu—. Tothom pot ésser escèptic. Jo mateix li concediré que la fe que molts pagesos hi tenen és excessiva i absurda. Però no dubti que aquí troben la millor *suor d'ocell*, la més acuradament elaborada, sense cap falsificació...

—Però no em dirà —vaig interrompre— que vostès van eixugant ocells...

—No, naturalment que no. Això és un nom, una manera de parlar. En realitat, es tracta d'un preparat fet amb les matèries fecals dels ocells. Vingui, li ho prego.

Vaig seguir-lo. Pujarem una escala força abrupta, molt fosca. A penes si jo veia els tres dits de coll planxat que ballaven sobre el clatell de l'herbolari, per damunt de la seva americana negra. Tot esbufegant, explicava:

—Tenim de tot: pardals, pits-roigs, pinsans, puputs, orenetes, gralles, de tot. I els hem de renovar bastant sovint. No s'adapten, sap? I cal que no ens allunyem massa d'una certa proporció entre les diferents espècies.

Travessàrem una gran estança buida i, davant d'una porta:

—Entri de pressa, que no s'escapin —em digué.

Em vaig trobar en un porxo, les arcades del qual havien estat tancades amb tela metàl·lica per fer-ne una gàbia. Era plena d'ocells de totes menes. Molts estaven agafats als filferros; d'altres volaven frenèticament, topant amb els filats i a la paret. Alguns queien, i a terra n'hi havia de morts. No sé com, vaig comprendre immediatament:

—Però, són cecs!

—Naturalment! No faríem res si no ho fossin. Sí, els cremem els ulls. I moltes espècies no ho suporten gens bé. Em passo hores i hores alimentant-los d'un a un. I cal fer-los empassar excitants, perquè volin.

Jo estava horroritzat. No em va semblar que pogués fer altra cosa que dir:

—Quant vol de tots aquests ocells?

Em costà de convèncer-lo. Vaig pagar un preu fora de raó. Després vaig arrencar la tela metàl·lica d'una arcada i vaig esperar. Suposo que em pensava que els ocells fugirien. Ni un no va sortir. Aleshores vaig agafar-ne dos, un a cada mà (no sé què eren: ocells menuts i rodons, d'un to torrat), i vaig llançar-los enfora. El porxo donava damunt l'espadat, s'obria sobre un ample paisatge matisat de verds prometedors de grans, de bona fruita feixuga. Em vaig quedar mirant-los caure gairebé com fulles seques.

I ara, què us diré? Us he parlat de la llum, de la fina llum que brolla per ésser la Mare de Déu de Vidre —la més lleu imatge de Nostra Senyora—, de la delicada llum de les orenetes del campanar. Us he parlat de can Leonci, del riu, dels fruiterars. Us he parlat d'aquesta nit d'ocells arraïmats, d'ocells que es trenquen les ales contra incommovibles marbres, d'ocells morts. Tot el que he dit és cert en vosaltres i en mi (penso en el sant que parlava als ocells). Però en quin foc sabrem cremar-ho?

B, febrer del 1953

Foto de l'autor: Ester Roig

Categoria : El recuperat

Etiquetes : Jaume Subirana, Jordi Sarsanedas

Bloc a WordPress.com.